

La publicació en revistes científiques: aspectes interculturals de la comunicació entre experts

Sònia Oliver del Olmo

Universitat Autònoma de Barcelona

sonia.oliver@uab.cat

1. INTRODUCCIÓ

La comunicació científica és un instrument al servei dels professionals d'una matèria per a intercanviar coneixements, presentar projectes i avançar en la recerca endegada. Pot semblar, *a priori*, un tipus de llenguatge rígid, fred i mancat d'un enfocament personal tan lluny de les normes visibles i invisibles de la comunicació interprofessional. En l'estudi que presento en aquest article s'ha pogut demostrar que aquesta comunicació no és tan objectiva com tradicionalment s'ha descrit. Pot la ciència ser subjectiva si el que pretenem és avançar, progressar, conèixer i donar a conèixer la recerca desenvolupada, compartir, contrastar, aprovar i rebutjar projectes, experiments o idees d'altri? La ciència no la fa un tot sol sinó un conjunt de persones que hi investiguen i que la viuen dia a dia, com a éssers humans, es comuniquen i necessiten l'aprovació, l'ajuda i la retroalimentació de la comunitat científica a la qual pertanyen.

Aquesta recerca emfasitza el contrast entre la cultura espanyola i l'anglosaxona, així com també les diferències existents entre gèneres textuais en un mateix camp: la biomedicina. Aquest contrast suscita diverses preguntes: Com es transmet la ciència entre cultures acadèmiques diferents i quins problemes pot comportar comunicar-se en una segona llengua? Marca la diversitat cultural els nostres gèneres textuais? Què pot ajudar a la comunicació científica? En què consisteix la modulació retòrica i com modulen la seva escriptura els científics anglosaxons? És semblant o diferent de l'estil d'escriptura en espanyol? En les seccions següents d'aquest article s'aborden totes aquestes qüestions.

1.1. *Transmissió de la ciència entre cultures acadèmiques diferents*

Avui en dia és la llengua anglesa la més utilitzada per a la comunicació i la publicació científica. Podríem dir que ha esdevingut l'instrument indiscutible per a mantenir-se «visible» dins de la comunitat discursiva i la forma més comuna per a la comunicació entre professionals. Habitualment es publica la recerca duta a terme en revistes especialitzades i en una llengua internacional com és l'anglès. Aquesta pràctica discursiva especialitzada també s'ha de fer en un format estandarditzat com són els gèneres textuais, i principalment es publica en un «gènere major» com és el cas de l'article d'investigació científic. Podríem afirmar que cada gènere parteix d'una sèrie de característiques úniques que el defineixen com a tal basant-se en un propòsit comunicatiu concret i que es fa palesa en la seva estructuració retòrica i en les realitzacions lingüístiques pertinents que l'acompanyen. Malgrat això, a causa de l'increïble augment de publicacions especialitzades, actualment, els científics pateixen una forta competència que els porta a presentar el seu producte intel·lectual amb més rapidesa, i han aparegut dins la comunitat científica altres vies per a la transmissió de la ciència d'una forma més immediata (revistes electròniques, fòrums especialitzats, etc.).

1.2. *Problemàtiques de l'escriptura en una llengua estrangera*

Com ja hem vist anteriorment, actualment la retòrica anglosaxona representa moltes cultures amb llengües diverses. La bona utilització de l'estratègia retòrica en anglès és tot un repte per als científics joves i especialment per als no nadius, als quals manca normalment competència sociopragmàtica. Els problemes amb què es troba un científic no nadiu en no saber com modular bé el seu discurs en anglès són majoritàriament per desconeixement del sistema epistemològic en la seva pròpia llengua i, consegüentment, li manca aquesta habilitat lingüística en una segona llengua. Els científics no nadius que publiquen en anglès busquen una acceptació per part de la comunitat científica, a més de complir amb els requisits de les revistes científiques, i, per tant, una modulació errònia del seu discurs podria provocar una sensació d'arrogància o prepotència per part seva o resultar un xic abrupte o rude en les seves afirmacions. D'una banda, una modalitat

supèrflua i estilísticament inusual del discurs especialitzat podria ser vista de forma no favorable per part de la comunitat científica i, de l'altra, a causa de la multifuncionalitat d'aquest fenomen retòric, una mala interpretació d'aquest podria portar a una ambigüitat textual del tot inadequada en un context científic. Com així remarca la cita de Salager-Meyer següent:

Today's scientists are urged to use a style of writing which projects both personal modesty and honesty. Argumental arrogance and exuberance are not well regarded by the scientific community; whereas contrast, humility, coyness, and cautioness are. (Salager-Meyer, 1994, p. 150)

Des de fa molts anys la llengua anglesa ha esdevingut la llengua de la comunicació internacional per excel·lència. Un desconeixement d'aquesta *lingua franca* pot portar el científic no nadiu a no poder transmetre els seus coneixements de forma clara, a no publicar articles a escala internacional i, en definitiva, a ser ignorat per la gran majoria de la comunitat científica amb la qual no comparteix la seva llengua mare, com ja hem vist anteriorment. Però és que totes les llengües utilitzen les mateixes estratègies? Depèn. Cada llengua transmet de forma diferent un únic missatge i podem dir que la retòrica emprada per cada cultura reflecteix una visió del món, fruit del sistema educatiu rebut, de la convenció emprada per les formes de cortesia i d'acord amb la formalitat del gènere textual que utilitza. En la nostra recerca i gràcies a les aportacions d'altres estudis de caire contrastiu i/o diacrònic hem pogut veure que sí que hi poden haver semblances entre llengües d'una mateixa família o, fins i tot, pròximes geogràficament, socialment o culturalment; però aquest no és el cas de les dues llengües en les quals es basa el nostre estudi: l'anglès i l'espanyol.

Experts en el tema de l'escriptura acadèmica com (Connor i Kaplan, 1987, i Mauranen, 1993b, entre d'altres) han estudiat la forma en què les diferents cultures escriuen i s'han observat estils ben peculiars segons l'origen de l'autor. Aquesta originalitat no estaria ben vista quan parlem de comunicació científica i és, més aviat, percebuda com una manca d'habilitat a l'hora de «neutralitzar» aquestes marques distintives que es fan visibles en una llengua que no és la nostra. Però, realment, coneixem a fons la nostra pròpia llengua? Perquè si així fos podríem transmetre aquestes estratègies retòriques a una segona llengua.

2. LA MODULACIÓ DEL CONEIXEMENT EN LA COMUNICACIÓ CIENTÍFICA

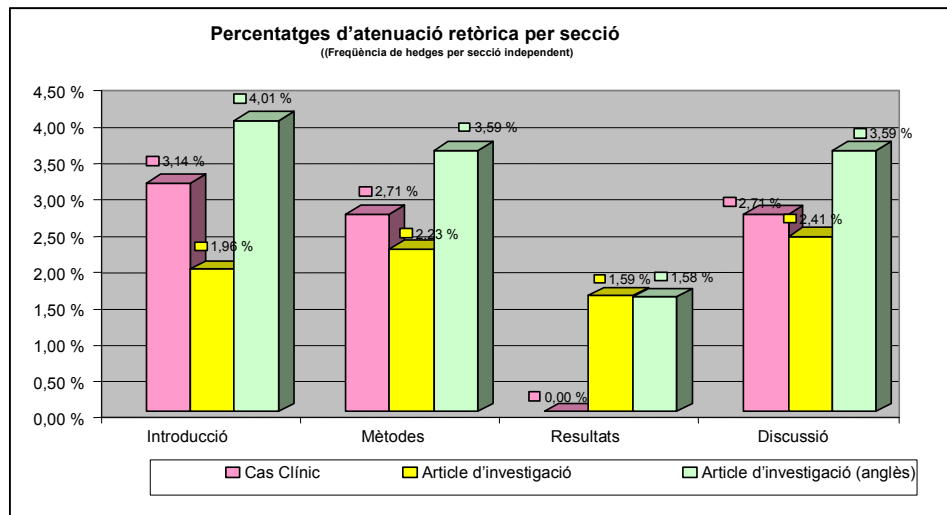
Una de les característiques bàsiques del discurs científic és la modulació. Aquest recurs permet al científic mantenir la seva presència en el text d'especialitat d'una forma més o menys evident i segons el propòsit comunicatiu, l'audiència i el context. La modulació retòrica forma part del sistema de convencions subjacents en l'escriptura acadèmica, i, com que és convencional, ha de ser culturalment específica també. Aquest fenomen és de caire polipragmàtic i, per tant, difícil de categoritzar. D'una banda, prendre aquestes precaucions discursives permet al científic presentar els seus plantejaments, investigacions i resultats d'una manera més subtil (indicant el seu grau d'implicació d'una forma més o menys objectiva depenent del cas). I, d'altra banda, també anima a l'intercanvi entre professionals, facilita l'aprovació o refutació del que és presentat i s'anticipa a una possible crítica per part dels seus col·legues de professió. Aquest complex joc d'interacció social i negociació present en les publicacions científiques fa que el científic emprï la modulació com a eina per enunciar i comentar alhora la seva recerca, i tot plegat adquireix una dimensió interpersonal dins la comunitat discursiva, a més d'adaptar-se a la convenció acadèmica i obrir el procés argumentador. Així doncs, ens trobem davant d'una figura retòrica vital en la comunicació especialitzada, i molt emprada en el context anglosaxó.

Essent la modulació un recurs de caràcter sociolingüístic que ajuda a la coexistència i a l'acceptació del subjecte dins la comunitat discursiva a la qual pertany, a més inherent al llenguatge comú i de caràcter interpersonal, no és un fenomen tan arrelat al nostre coneixement com un podria pensar. Típicament s'associa la modulació amb els verbs modals (*suggerir, indicar, etc.*), però aquests no són l'única realització possible; també podem utilitzar formes condicionals i subjuntives, verbs semiauxiliars (*poder, semblar*), així com també adverbis i adjectius, nominalitzacions i la veu passiva, entre d'altres. Aquest coneixement de les formes de modulació en un text científic contribueix a una millor comunicació.

2.1. *La modulació del text anglosaxó*

L'escriptura científica en anglès està marcada per una forta tradició històrica i cultural basada en un enfocament més inductiu-experimental que no pas deductiu-teòric,

com és el cas de l'espanyol. D'aquí les possibles diferències entre ambdues formes de pensament: l'anglosaxó basat en l'escepticisme, el dubte i la refutació i l'espanyol d'un tarannà més categòric o assertiu (Salager-Meyer i Zambrano, 2003). De fet, els resultats de la nostra recerca corroboren aquestes possibles diferències quant a la modulació del discurs especialitzat en anglès i en espanyol com podem veure en la següent gràfica de percentatges d'atenuació per secció:

3. APLICACIONS DE LA NOSTRA RECERCA

Un coneixement explícit i reflexiu de les particularitats retoricolingüístiques de cada llengua no tan sols milloraria la producció lingüística en llengua estrangera, sinó que a més contribuiria positivament a l'enteniment comunicatiu d'ambdues comunitats. (Ciapuscio i Otañi, 2002, p. 120)

Estudis contrastius sobre l'escriptura a nivell genèric, com el nostre, poden ajudar en l'avenç d'una determinada disciplina, un millor estudi i aprenentatge de les estratègies textuais, una unificació de criteris i, en definitiva, un enriquiment a nivell lingüístic i de context. Poder observar les diferències i similituds a nivell micro- i macrotextual entre llengües ens aporta un coneixement fonamental per a entendre les cultures a través de la llengua i del coneixement científic. I una major i sistemàtica atenció a la modulació com a estratègia interpersonal ajuda sobretot els subjectes no nadius, els quals no només poden aprendre a saber descodificar la informació d'una forma correcta (diferenciant fets

d'hipòtesis) i identificar la intenció de l'autor, sinó que també poden demostrar la seva competència escrita en un registre o gènere especialitzat (tret indiscutible de la producció d'un científic professional) sabent determinar el grau de certesa d'un fet i aplicant-lo tant en la seva llengua mare com en una segona llengua.

4. REFLEXIONS FINALS

Arribats a aquest punt, plantegem una sèrie de reflexions quant a la nostra publicació en una llengua que no és la nostra. Pot el nostre tarannà més assertiu i menys «políticament correcte» crear un conflicte a nivell de comunitat discursiva o científica? S'ha de mirar de «globalitzar» i arribar a un estil científic neutre en la comunicació intercultural o s'ha de preservar la identitat d'un estil culturalment ja marcat? Sembla que la tradició epistemològica té arrels molt profundes en les nostres respectives llengües malgrat aquestes vagin canviant, evolucionant, influenciant o essent influenciades per llengües veïnes i no tan veïnes...

BIBLIOGRAFIA

OLIVER DEL OLMO, S. *Análisis contrastivo español/inglés de la atenuación retórica en el discurso médico: El artículo de investigación y el caso clínico* [en línia]. Tesi de doctorat. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 2004.
<http://www.tdx.cbuc.es/TESIS_UPF/AVAILABLE/TDX-1020105-124115//tsoo1de1.pdf> [Consulta: 22 gener 2008].